

Výraz *co* byl zachycen v již. polovině vm. nář. s výběžky do střm. nář. (k Prostějovu a Brnu). Slovo *či* pokrývá slezská nář. a přílehlou sev. část vm. nář. s přesahem na Holešovsko a jz. Vsetínsko.

Situace ve městech se vcelku shoduje s nář. okolím.

- 4 **co** SSJČ, sloven. *čo*, pol. **coż** pol. *cóz*
copak SSJČ **či** stč., sloven.
- 5 *co* Ju 1, 2, Ru 4, 5 — *copak* Po 1, Ju 1, 3, 4, Ru 2, 3

Km

353 Částice navazovací: *tož, tak, ...* (2609) — mapa s. 483

- 1 M **tak**
tož — **tuž**
- 2 Mapa zobrazuje územní výskyt částic signalizujících začátek promluvy. Základní protiklad tvoří výrazy *tak* a *tož*; ty vznikly z pronominálních adverbií (pův. *tak(o)*, *to-že*), u *tož* lze uvažovat i o odvození postfixem *-ž* přímo od zájmena *to*.
Hláskoslovná varianta *tuž* je výsledkem slezské změny *o > u* (srov. ČJA 5, 71).
- 3 Linie sledující města Šumperk, Boskovice, Brno a Mikulov dělí zkoumané území do dvou areálů. Západní pokrývá výraz *tak*, shodný se spis. jazykem, východní patří výrazu *tož* a jeho slezské hláskoslovné obměně *tuž*. Sem proniká částice *tak*. Situace ve městech se v podstatě shoduje s venkovským okolím.
- 4 **tak** SSJČ, hluž. (Jg *tak*, *tako* adv.) **tuž** sloven. nář., hluž.
tož SSJČ obl. mor., jinak poněk. expr. (Jg *tož*, *tožt'* adv.)
- 5 *tak* Po 1, Ju 2, 4, Ru 5

Km

354 Částice citové: *vždyť, však, ...* (2608) — mapa s. 485

- 1 M **(vž)dyť** — **dit** (dijt 304) — **dy** — **dik**
(f)šak (též 14, 421, šák 246, 639)
jent' (jent 448, 457, 460, jet' 135, 236) — **jint'** (int' 439, 455)
ved'
- 2 Na mapě jsou zachyceny nejčastější uvozovací částice, které se objevují v citově zabarvených větách s intonací zvolací, tj. ve větách typu např. *Vždyť my přijedeme! Šak on přijde!*
Vedle částic *vždyť*, *však*, shodných se spis. jazykem, byly zachyceny také dialektismy *jent'* a *ved'*. Podoby *dyt*, *dyk*, *dy* a *jint'* představují hláskové obměny.
Částice *vždyť* byla utvořena ze spojení adverbia *vždy* (to ze stč. zájmena *veš* a sufixu *-dy*) a formantu *-t'*. Nejčastěji byla zachycena v hláskové obměně *dyť*, která vznikla zjednodušením náslovné souhláskové skupiny *vžd-* na pouhé *d-*. Varianty *dyt* a *dy* jsou pak výsledkem jednak ztvrdnutí koncového *-t'*, jednak jeho odpadnutí, vyloučit nemůžeme ani analogické přiklonění k výrazům jako např. *hmed*, *tady*. Obměna *dyk* mohla vzniknout buď kontaminací podob *(vž)dyť* a *(v)šak*, nebo analogií podle variant adverbii jako *zasek*, *kamsik*, *kdysik*.
Částice *však* (*fšak*) je pokračováním stč. příslovce *všako* (< od kmene zájmena *veš*). Odpadnutím náslovného *v* vznikla podoba *šak*.
Částice *jent'* byla patrně utvořena ze spojení *jen* a formantu *-t'* (podobně jako u slova *vždyť*). Obměna *jint'* je pak důsledkem úzké výslovnosti *e* a jeho úplného přiklonění k samohlásce *i*. Úzká výslovnost byla způsobena patrně vlivem hláskového okolí (palatální *j* a *t'*). Nelze vyloučit, že k této změně *e > i* mohlo dojít analogicky např. podle slova *jiný*.
Částice *ved'* je od původu partikulizovaný tvar 1. os. sg. ind. prez. *vědě* (od slovesa *vědět*), jenž byl vedle tvaru *viem* běžný až do 16. stol. Tato byla částice zachycena na jv. Moravě v návaznosti na slovenštinu.
Uvedené částice spolu s větňou intonací vyjadřují různé odstíny citového zaujetí, např. částice *vždyť* a *ved'* nesou rys netrpělivosti a rozmrzelosti, částice *však* výpověď výrazně zdůrazňuje. V některých případech si mohou běžně konkurovat, např. *dyť sem to pravil / šak sem to pravil*.